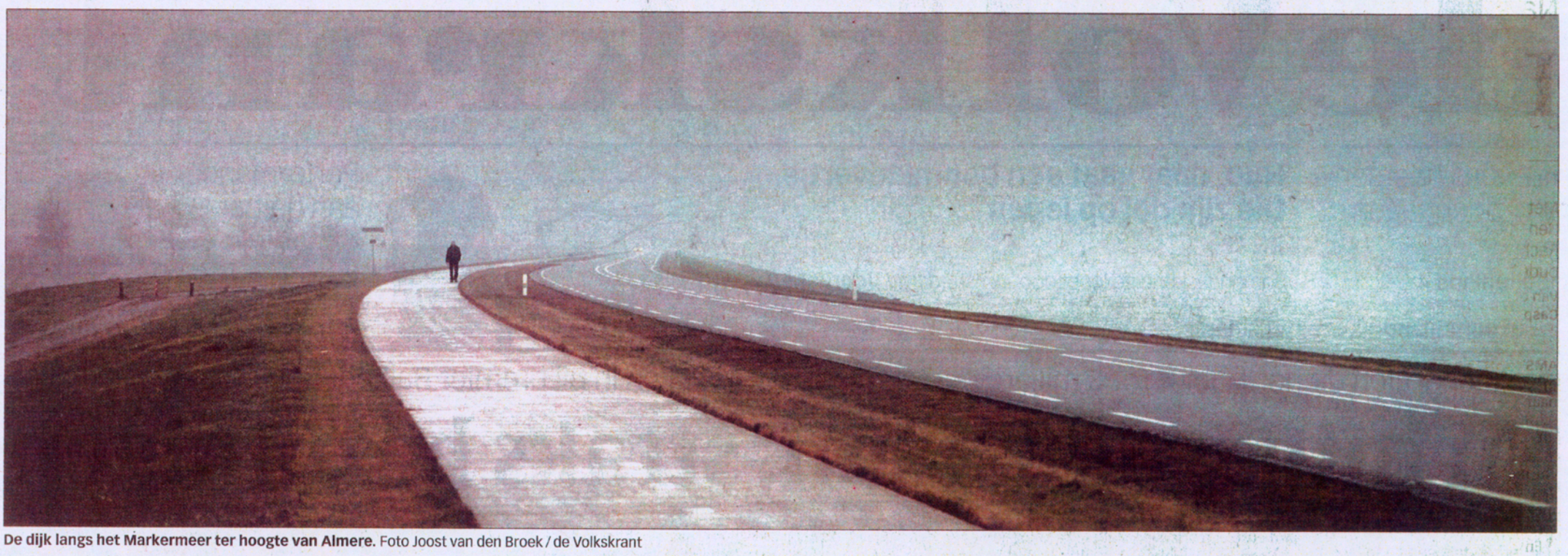

De dijk langs het Markermeer ter hoogte van Almere. Foto Joost van den Broek / de Volkskrant

Nergens in de Randstad komen zoveel actuele politieke thema's bijeen als rond het Markermeer en het IJmeer

Plas met ongekende mogelijkheden

Achtergrond

- Wensenlijstjes over wat te doen met Markermeer en IJmeer lopen over van ambitie.
- Vlechtwerk van bouwplannen, natuurbelangen en snelwegen.

Van onze verslaggever Marcel van Lieshout

LELYSTAD Een speeltuin voor planologen, landschapsarchitecten, natuurbeschermers en bouwers. Of, toepasselijker: een badkuip van 80 duizend hectare waarin deze beroepsgroepen eens fijn mogen spetteren en spatteren. Geen stukje Randstad waar zoveel actuele politieke thema's bijeenkomen als het Markermeer en het IJmeer.

Ruimtenood, mobiliteitsvraagstukken, versterking van natuurwaarden, bouwen met/in/op en aan water, alles komt samen in het gebied dat tot een van de pijlers van het kabinetsprogramma Randstad Urgent wordt gerekend. Met de Hollandse poldergeest en waterstaatkundige traditie als leidende principes.

Wie wil zien wat er op termijn zoal met die meren zou kunnen gebeuren, kan tot en met 7 juni terecht in het erfgoedcentrum Nieuwland in Lelystad. De Flevolandse gedeputeerde Andries Greiner, tevens voorzitter van de stuurgroep Toekomst Markermeer-IJmeer, opende daar zaterdag een overzichtstentoonstelling met 42 inrichtingsvoorstellen voor het Markermeer en IJmeer. Dat er 'iets' met beide wateren moet gebeuren is onomstreden.

Maar wat? Almere sleutelt aan een waterwijk (Almere Pampus) in het IJmeer en wil een vaste ov-verbinding met Amsterdam over (of onder) datzelfde water. Bouwers als Ballast Nedam en Bouwfonds dromen van de aanleg van Dubai-achtige eilandjes in het Markermeer. Het ingenieursbureau Amsterdam/Amer adviseurs pleit voor de aanleg van een snelweg langs Marken, die de A6 bij Almere moet verbinden met de A7 bij Purmerend. De Vereniging Vrienden van de Markerwaard pleit voor de aanleg van kades om het Markermeer en wil versterking van de recreatiefunctie van het IJmeer.

En zo wemelt het van de plannen en visies op dit stukje Randstad. Dat lijkt te wachten op waterstaatkundige innovaties en nieuwe infrastructuur, woorden die door kabinetsleden steeds vaker worden gebezigd nu de recessie moet worden bestreden. Al die activiteiten achter tekentafels en al die beleidsnotities van overheden en particuliere organisaties maken veel omwonenden van de meren argwanend.

Grootschalige gebiedsontwikkeling is altijd een kwestie van lange adem. Om vooral niet te laat te zijn, kloppen tegenstanders van herinrichting van het IJmeer en het Markermeer nu alvast op de deur. In Uitdam (gemeente Waterland), aan de westelijke kant van het water, vrezen bewoners voor hun uitzicht. De actiegroep De Kwade Zwaan verzamelt handtekeningen tegen buitendijks bouwen. Om daarmee Den Haag en Brussel (Markermeer en IJmeer behoren tot de zogeheten Europese Natura 2000-gebieden) te bestoken.

Ook aan de Amsterdamse kant van het water groeit het verzet. Bewoners van IJburg, althans een aantal onder hen, maken zich zorgen over de ambities van Almere. Dé groeistad van Nederland heeft het steeds vaker over de 'dubbelstad' en ziet het IJmeer als de verbindingsmogelijkheid met Amsterdam. Afgelopen donderdag kwamen IJburgbewoners op initiatief van Milieudefensie bijeen.

De ontwikkelingen zijn in een stroomversnelling geraakt sinds de zogeheten Deltacommissie zijn

Tegenstanders vrezen sluipende rentree van Markerwaard-discussie

rapport over de waterbestendigheid van Nederland publiceerde (september vorig jaar) en staatssecretaris Huizinga haar Nationale Waterplan presenteerde (drie maanden geleden). De Deltacommissie pleitte voor peilverhoging voor het IJsselmeer (en koppelde daar IJmeer en Markermeer van los) en Huizinga maakte de weg vrij voor buitendijkse bebouwing.

Als het aan de staatssecretaris ligt mag Amsterdamse 350 hectare voor buitendijkse bebouwing benutten, Almere 700 hectare en Lelystad 150 hectare. Andere gemeenten aan de meren kunnen alleen maar kleinschalige projecten ontwikkelen, maar ze mogen wel degelijk het water 'in' gaan. Tegelijkertijd moet de natuur in de meren een 'ecologische oppepper' krijgen, vindt het kabinet.

Dat de natuurwaarden van het IJmeer en het Markermeer, beschermde zones door de Brusselse Vogel- en Habitat Richtlijn, snel achteruit hollen, wordt door niemand betwist. De aanleg van de Houtribdijk (Enkhuizen-Lelystad) heeft tot ecologische verarming geleid. Minder voedselaanbod voor waterdieren, minder vogelsoorten, meer slib. Met het succes van de Oostvaardersplassen in het achterhoofd puzzelen natuurbeschermers op passende maatregelen voor de meren.

Maar in dit deel van de drukke Randstad wegen niet alleen natuurbelangen mee. IJmeer en Markermeer zijn zeer populaire watersportgebieden. De roep om bouwen aan het water klinkt steeds luider. En Almere heeft nog een forse woningbouwopdracht van het Rijk en kan en wil daaraan alleen voldoen wanneer de ontsluiting van die stad beter wordt geregeld. In Almere wordt al lange tijd getekend aan spannende IJmeerverbindingen met Amsterdam.

Tegenstanders van alle plannen vrezen een sluipende herinvoering van de Markerwaard-discussie. Begin deze eeuw nam het kabinet in een nota van minister Pronk weliswaar afscheid van de aloude gedachte dat het Markermeer nog eens als woningbuffer kon dienen (ir. Lely had indertijd de polder al ingetekend), maar erg gerust zijn opponenten niet. De Kwade Zwanen van Uitdam krijgen vermoedelijk snel bijval van Boze Reigers en Ongeruste Rotganzen.

De tentoonstelling met inrichtingsplannen in Lelystad is een eerste aanzet tot discussie in de regio. De plannen (geselecteerd en beoordeeld door een commissie onder leiding van voormalig rijksadviseur voor het landschap Dirk Sijmons) worden ook nog in Noord-Holland tentoongesteld.

Onderwijl, vermoedelijk in juni, maakt Almere bekend hoe het de bouwopgave van 65 duizend woningen wil realiseren. Enkele maanden later geeft het kabinet aan welke richting het op moet.

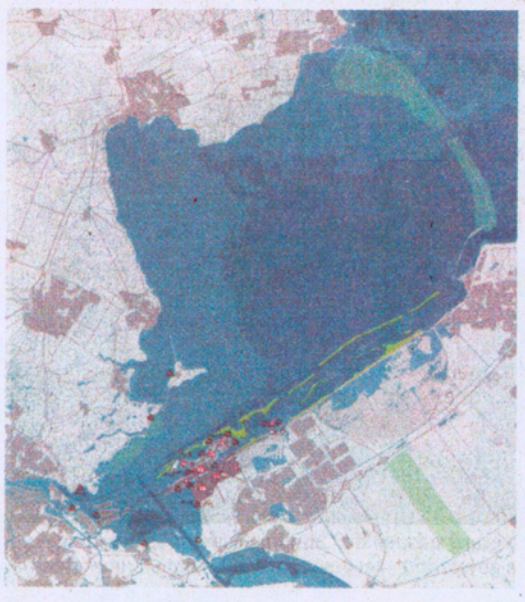

Maritiem Almere

Atelier Almere 2030+ maakte dit plan, in opdracht van de gemeenten Almere en Amsterdam. De kern is dat beide gemeenten naar elkaar toegroeien, de zogeheten 'dubbelstad'-filosofie. Belangrijkste onderdelen zijn de ontwikkeling van de 'recreatieve waterstad' Almere Pampus, vernoemd naar het eilandje in het IJmeer, gekoppeld aan een ov-verbinding over het water. Die moet Almere Pampus met IJburg verbinden. Volgens ruwe schattingen zouden in Almere Pampus tussen de 13 en 40 duizend woningen kunnen komen. Eventuele ecologische schade voor het IJmeer moet worden gecompenseerd in het Markermeer.

Lely's Water

In dit plan, van een groep bouwers, neemt de waterbouwkunde een centrale plaats in. Ballast Nedam, Ymere, Bouwfonds en DN Urbland, pleiten voor de aanleg van forse moeraseilanden. In het IJmeer zoals het nu is moet niets worden gebouwd, want het moet het recreatieve Waterpark worden van het noordelijke deel van de Randstad. Wonen in het water nabij Almere gebeurt door de dijk van Almere Pampus binnenwaarts te verleggen. Verder moet Almere juist oostwaarts uitbreiden en moeten er aan het Gooimeer waterwoonwijken komen. De beoordelingscommissie vreest dat dit plan van de bouwers erg duur wordt.

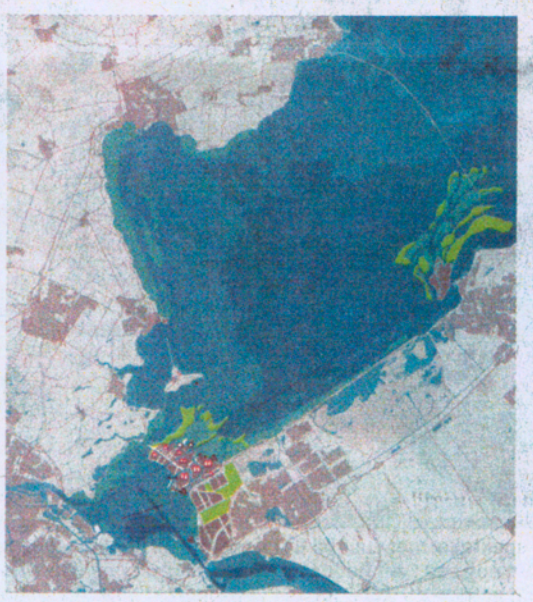

IJ- en Markerméér

West 8, het bureau van landschapsarchitect Adriaan Geuze, en bouwer Boskalis ontwikkelden een plan dat aanvankelijk Markeroog heette. Onder die naam won het plan in 2006 de EO Wijers ontwerpcompetitie. Meest in het oog springend in dit plan: Almere breidt noordwestelijk uit en raakt nagenoeg verbonden aan Waterland (Noord-Holland). De omvang van het IJmeer wordt daardoor aanzienlijk verkleind. Dat heeft nadelige gevolgen voor het milieu, nu er maar een kanaal met het Markermeer overblijft. Adriaan Geuze is een van de felste critici van de verrommeling van het landschap, maar inwoners van Waterland noemen hem 'een wolf in schaapskleren'.

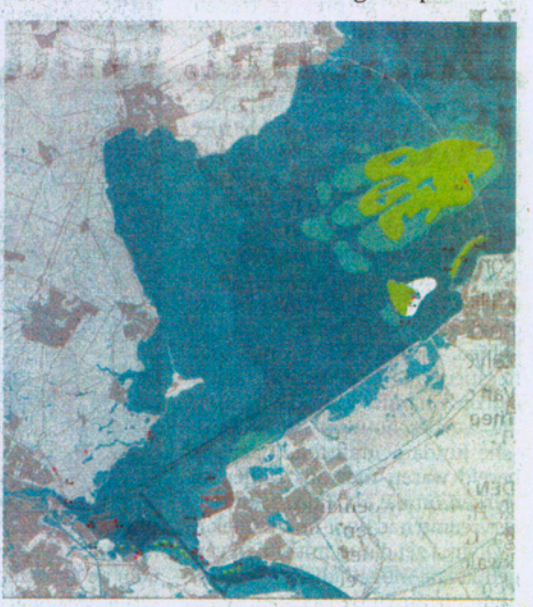

LelyNatuur en Waterpark

In dit plan werkten vijf natuurorganisaties samen: Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Milieufederatie Noord-Holland, Natuur en Milieu Flevoland en het Milieucentrum Amsterdam. Er wordt gepleit voor een 'oermoeras' in het Markermeer. Ook de natuurwaarden van het IJmeer worden versterkt in combinatie met betere recreatieve voorzieningen. Aan de westzijde van IJburg wordt ruimte gemaakt voor een jachthaven en IJburg moet ook een nieuw strand (Blijburg) krijgen. Almere Pampus wordt weliswaar een 'waterstad' maar dat betekent niet dat er wordt gepleit voor buitendijks bouwen. Wel voor het verleggen van de dijk en het 'binnenhalen' van water.